

NEVZUHUR

EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT

MAYIS 2020 / SAYI : 75

NEVZUHUR

SAHİBİ:

MUSTAFA AKBABA

GENEL YAYIN YÖNETMENİ:

ALİ DEMİREL

YAYIN KURULU:

BEKİR KARA
HASAN TÜLKAY
MEHMET ERÇİN

ADRES:

Atatürk Cd. 1306 Sk.
Akbaba Apt. No: 1/2 ANTALYA

TLF : 0 (242) 241 80 62 - 63

BELGEGEÇER: 0 (242) 241 41 74

www.mustafaakbaba.com.tr

e-posta: alidemirel47@hotmail.com

ISSN : 1308 - 1403

BASIM YERİ

TUNAHAN OFSET & MATBAACILIK

Tel : 0 (242) 248 90 88

www.tunahanmatbaa.net

info@tunahanmatbaa.net

tunahanofset@gmail.com

Sinan Mh. Atatürk Cd. 1254 Sk.

Rıfat Türkcan Psj. No: 14/7

Muratpaşa / ANTALYA

YAYIN TÜRÜ :

Yerel - Süreli

İki Ayda Bir Yayınlanır

NEVZUHUR da yayımlanan yazılar
kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.

NEVZUHUR da yayınlanan eserlere
telif hakkı ödenmez.

NEVZUHUR

Bir kültür hizmeti olup, para ile satılmaz.

NEVZUHUR da

Yayımlanan bütün yazıların sorumluluğu
yazarına aittir. Gönderilen yazıların
yayımlanması, Yayın kurulu nun
kararına bağlıdır.

NEVZUHUR Yayınlarının tamamına
www.mustafaakbaba.com.tr adresinden
ulaşabilirsiniz.

BU SAYIMIZDA YAYINLANAN

AŞK MEKTEBİNDE OKUMAK

MUSTAFA AKBABA

BİR İMPARATORLUK MENZİLİ-PAYAS

Tarihçi ALİ DEMİREL

YURT ...

Prof. Dr. ÖCAL OĞUZ

BİR GÜZEL İNSANDI

MUSTAFA AKBABA

İSİMLER VE İLÇELERİN İZLERİNDE İSTANBUL'UN FOLKLORÜNE DOKUNMAK-3

ANDAÇ

OKUYUCU İLE SOHBET

Değerli NEVZUHUR dostları;

Bugüne kadar aksatmadan normal periodu içerisinde neşrettiğimiz dergimizin 'Mayıs 2020' sayısını dünyayı istilâ eden 'Yeni tip Koronavirüs Pandemisi' (Covit- 19) sebebi ile gecikmeli olarak sunuyoruz. Mücbir sebepten kaynaklanan bu durumun hoşgörüsü ile karşılanacağını ümit ediyoruz. Dualarımız, bu illetin biran önce insanlığın üzerinden kalkması içindir.

İlk yazımız MUSTAFA AKBABA'nın olup *AŞK MEKTEBİNDE OKUMAK* başlığını taşıyor. Bu sayımızda MUSTAFA AKBABA'nın *BİR GÜZEL İNSANDI* başlığıyla sunulan ikinci bir yazısı daha bulunuyor. Merhum OSMAN GÜLMEN'i konu eden bu yazısıyla bir güzel insanı da tanımış olacaksınız.

ALİ DEMİREL tarafından kaleme alınan yazının başlığı ise *BİR İMPARATORLUK MENZİLİ- PAYAS*. Payas'ın bulunduğu coğrafi konum itibarıyla tarihî önemine dikkat çeken tarihçimizin aktardıkları bilgileri ilgi ile okuyacağınızı umuyoruz.

Prof.Dr. ÖCAL OĞUZ'un bu sayımızdaki yazısı *YURT* başlığını taşıyor. 'Yurt' deyince aklımıza neler gelmeli, okuyup görelim.

ANDAÇ ise *İSİMLER VE İLÇELERİN İZLERİNDE İSTANBUL'UN FOLKLORÜNE DOKUNMAK-3* başlığı altında sürdürdüğü yazısına bu sayımızda da devam ediyor.

Bir sonraki sayımızda buluşabilmek umuduyla hoşçakalınız.

NEVZUHUR

AŞK MEKTEBİNDE OKUMAK

MUSTAFA AKBABA

Üç kelimeden oluşan konu başlığımızın anlaşılmayacak bir yönü bulunmamakla birlikte, biz her bir kelimeye ayrı ayrı eğilip anlamları üzerinde biraz gezinti yapalım.

Arabça 'İşk' kelimesinden dilimize 'Aşk' olarak geçen bu kelime; 'Bir kimse veya bir şeye karşı duyulan çok kuvvetli sevgi ve bağlılık' anlamında sözlüklerde yerini almaktadır. Bir şeyi çok severek yapma veya kadın ve erkek arasındaki çok kuvvetli sevgi bağı için de kullanılan bu kelimeye dinî cepheden baktığımız zaman karşımıza Peygamber (sav) aşkı ve daha ötesi Cenab-ı Allah (cc) aşkı olarak çıkar ki bu da 'Aşk'ın ulaşabileceği en üst merhaledir.

Tasavvuf'da 'Aşk'; Hakk'ın zuhûruna sebep olan ilk sıfattır. Allah (cc) bilinmeyi arzulamış, bu arzu ve aşk kâinatın yaratılmasına sebep olmuştur. Aşk, Hakk'ın zatına izâfe edilen ilk sıfatı ve ilk zuhûrudur. Mutasavvıflara göre aşk, Hak yoluna giren kimseyi Allah'a (cc) eriştiren en kısa yoldur.

Arabça 'Ketb' (yazmak) tan gelen 'Mekteb' kelimesi ise 'Yazacak yer, yazıhane' anlamına gelip, Türkçe'de; 1- Herhangi bir derecede öğrenim görecektiklerinin toplu olarak devam ettikleri öğretim kurumu. 2- Öğretimin yapıldığı binâ. 3- Felsefe, ilim ve san'at kollarında bir kişiye bağlı olarak başlayan ve aynı anlayışta olanlar tarafından devam ettirilen, belli özellikleriyle benzer olanlardan ayrılan tarz, usûl, yol, ekol anlamlarıyla kullanılır.

Bugün 'Mekteb' kelimesinin yerine yaygın olarak kullanılan 'Okul'un, Fransızca 'école'

kelimesine benzetilerek yapıldığı bilinmektedir. Merhum Burhan FELEK bu konuda bakın ne söylüyor:

“... Kızanlar vardır, neden 'Okul' demiyor bu herif? diye. 'Okul' vaktiyle ve maalesef Atatürk'e hoş görünmek için Fransızca 'école' kelimesine benzetilerek uydurulan bir kelimedir. Ve bir Alman Türkiyatçısı'nın bana söylediğine göre 'Okumak' mastarından yapılmış olan bu ismin sonundaki 'L' eki Türkçe değil Moğolca bir ektir.»

'Okumak' kelimesine gelince; Eski Türkçe 'Okı-mak' dan menşei olan bu kelimenin 'bir yazıyı gözle veya sesli bir şekilde çözme' anlamının dışında oldukça farklı kullanım alanı bulunmaktadır. Bunlardan biri de 'Öğrenim görmek, tahsil yapmak' dır ki konu başlığımızdaki 'Okumak'ı bu manâsıyla değerlendirmeliyiz.

Üç kelimeye yaptığımız bu izahattan sonra burada tekrar 'Aşk' mevzuuna dönüş yapalım.

Bir gazelinde;

“Bir demir dağı delip boynuna almak gibidir
Her kişi âşık olurdu eğer âsân olsa”

diyen Taşlıcalı Yahya Bey, aşk yükünün ağırlığını bu beytinde ne de güzel dile getirmiştir.

'Aşk'ın dilde değil; gönlün, kalbin, ruhun derinliklerinde bulunması gerekir.

Nâbî üstadımızın yaşamış olduğu hadiseyi herhalde bilirsiniz?

Nâbî'nin dâhil olduğu hac kafilesi Medine-i Münevvere'ye yaklaşır. Vakit gecedir, yolculuğa mola verilmiştir. O gece Nâbî uyuyamaz. Peygamber aşkı ve onun mübarek beldesine yaklaşmanın heyecanı ruhu âdeta sabırsızlıkla çırpınmaktadır.

O sırada, kafilde bulunan, devletin ileri gelenlerinden birinin kibleye karşı ayaklarını uzatıp yattığını görür. Bu durumdan rahatsız olan Nâbî, irticalen ve yüksek sesle bir şiir söylemeye başlar. Şiirin ilk beyti şöyledir:

“Sakin terk-i edebden kûy-ı mahbûb-ı Hudâ'dır bu
Nazargâh-ı İlâhîdir makam-ı Mustafâ'dır bu”

<Edebî terk etmeden sakın ki burası Allah'ın sevgilisinin yurdu / Burası Allah'ın nazargâhı ve Muhammed Mustafa'nın makamıdır.>

Beş beyitten oluşan gazelin daha ilk beytini duyan herkes kendisine bir çeki düzen verir, o kişi de ayaklarını toplayıp kalkar. Kfile sabah namazını kılmak için Mescîd-i Nebî'ye doğru yola koyulur. Yaklaştıkları zaman bir de ne duysunlar; Mescîd-i Nebî'nin bütün minarelerinden müezzinler salâ okur gibi “Sakin terk-i edebden...” beytini okumaktadır. Namaz sonrası, kafildeki insanlar şaşkın bir vaziyette müezzinlere bu şiiri nereden bildiklerini sorarlar. Çünkü, kafildeki insanlardan başka bu şiiri duyan olmamıştır. Her birinden aldıkları cevap ise aynıdır:

“Bu gece Efendimiz (sav) rüyamıza girip bize bu beyti tâlim eyledi ve ezandan önce okumamızı fermân buyurdu.”

Bize anlatılan bir hadiseyi de burada sizlerle paylaşmak isterim. Hâdis 2000 yılından önceki yıllarda cereyan etmiş. Bize, 2000 yılında gerçekleştirdiğimiz Hac farızasını ifâ ederken bizzat görgü şahitleri tarafından anlatılmıştı.

Peygamber (sav) aşkıyla yanıp tutuşan saf dilli bir zât, evlâd u ıyal ve yakınlarıyla helâlleşip yalnız başına Medine-i Münevvere'ye gelmiş (şu anda memleketini hatırlayamıyorum. Muhtemelen Afrika memleketlerinden birisi idi), Ravza-i Mutahhara çevresinde bulunan otellerde ayak hizmetlerinde bulunarak çok sevdiği Resûl'ünün yakınında ömür sürdürmeğe başlamış. Peygamber (sav) Efendimiz'in yanında yaşayıp, ölünce de Ravza-i Mutahhara'nın hemen yanındaki Cennetü'l Bâkî Kabristanı'na gömülebilmek için orada bu zât gibi yaşayan Peygamber âşıklarının sayısının az olmadığını biliyoruz.

Birgün (yine sebebini hatırlayamadığım) önemli bir konu yüzünden bu zâtın memleketine gitmesi gerekmiş ama o gitmemekte ısrar ediyormuş. Çevresinde bulunanlar bu kararının yanlış olduğunu söyleyip, gidip tekrar gelmesi için zorla iknâ etmişler, uçak biletini de alıp hava alanından uğurlamışlar. Uçak havalanmış fakat henüz gözden kaybolmadan rotasını değiştirip tekrar meydana inişe geçmiş. Uğurlayanların büyük şaşkınlıkla izledikleri bu durumun sebebi ise, uçak havalanır havalanmaz bu zâtın rahatsızlanmasıymış. Resûlullah'dan ayrı kalma üzüntüsüyle fenalaşan bu Peygamber âşığını uçaktan indirmişler fakat emrihakk vâki olup Hakk'ın rahmetine kavuşmuş, Cennetü'l Bâkî'deki ebedî istirahatgâhına

tevdî edilmiş.

İşte, ölümüne aşk böyle bir şey olsa gerek.

'Aşk' deyince Âşık Yunus'umuzu, hani şu bizim Yunus'u hatırlamamak olur mu?

Yaradan'a olan aşkı yüzünden gözü Cenneti görmeyen, Cennet nimetlerinden istifadeyi teferruat sayan; “Bana seni gerek seni” diyerek aşkının derinliğini cihana ilân eden Yunus'umuz.

“Ben yürürüm yana yana / Aşk boyadı beni kana / Ne âkilem ne divâne / Gel gör beni aşk neyledi” diyen Yunus'umuz.

“Haber eylen âşıklara / Aşka gönül veren benim / Aşk bahrisi olubanı / Denizlere dalan benim” ve “Aşk odunu ciğerimi / Yaka geldi yaka gider / Garip başım bu sevdayı / Çeke geldi çeke gider” gibi ve daha pek çok muhteşem sözleriyle gönülleri fetheden Yunus'umuz.

“Aşk imiş her ne var âlemde
İlm bir kıl ü kâl imiş ancak”

<Âlemde, her ne varsa sadece aşk imiş / İlim bir dedikodudan ibaretmiş> diyen Fuzûlî üstadımızı sayfalarımıza davet etmezsek yazımız noksan kalmış olur.

Gerçek âşıkın kendisinin olduğunu, Mecnun'un ise ancak adının ortalıkta dolandığını;

“Bende Mecnûn'dan füzûn âşıklık isti'dâdı var
Âşık-ı sâdık benim Mecnûn'un ancak adı var”

Beytiyle ne de güzel anlatmış.
Bir rûbaisinde de;

“Biz âlem-i aşk âlem- ârâlarıyız
Mey-hâne-i derd dörd- peymâlarıyız
Gül-berg-i nedâmet çemenidir âlem
Biz bu çemenin bülbul-i şeydâlarıyız”

<Biz aşk âleminin süsleriyiz / Dert meyhanesinin tortu içenleriyiz / Âlem, pişmanlık gülünün bahçesidir / Biz de bu bahçenin çılgın bülülleri> diyerek aşkının derinliğini ne güzel tasvir eylemiş.

“Yâ Rab belâ-yı aşk ile kıl âşinâ beni
Bir dem belâ-yı aşktan etme cüdâ beni”

<Ey Rabbim! Aşk belâsıyla beni tanıştır / Beni bir an bile olsa, aşk belâsından ayırma> beyti ile de Aşk belâsıyla bir ömür yaşama arzusunu Cenab-ı Allah'dan niyaz ediyor. Daha ne desin ki?

Niyazi-i Mısıf;

“Âşina-yı aşk olmadan âh u zâr eksik değil
Keşti-i bahre demâdem rûzigâr eksik değil”

<Âşık olanın ah ve inleyişleri eksik olmaz /
Denizde giden gemiye elbette her an bir rûzgâr
gerekir> diyerek, âşıkın gemisinin ancak âhının
rûzgârıyla yol alabileceğine işaret etmiş.

Aşkın yükünü çekmekte zorlanan Adanalı
Ziya ise şöyle dertleniyor;

“Âşk-ı cihânı bu dil-i nâlâna verdiler
Bir ra'şedâr ele dolu peymane verdiler”

<Ağzına kadar dolu bir kadehi titreyen bir elde
dökmeden tutabilmek ne kadar zorsa, dünyanın bütün
aşkını inleyip duran yaralı gönlümde taşımam da o
kadar zordur> demek istemiş ki, elhak ne de güzel
söylemiş.

'Âşk' mevzuunda bir üstadımızdan daha bahis
etmemiz gerekir. Ancak adını maalesef bilemiyoruz.
Yani; Lâedri.

Bakın ne diyor?

“Mecnun ile mekteb-i aşkı birlikte okurduk
Ben Mushaf'ı hatmeyledim o Ve'l-Leyli'de kaldı”

<Âşk mektebinde Mecnûn ile birlikte okuyorduk
(ama) ben Mushaf'ı hatmeyleyip bitirdim, o ise “Ve'l
Leyli” Âyetine takılıp kaldı (çünkü Leylâ'yı hatırladı)>

Arabça'da 'Leyl', 'gece' anlamındadır. 'Leylâ' da
'çok karanlık gece' anlamında olup kadın ismi olarak
kullanılır. Kısas'da, Mecnûn'un âşık olduğu kadın
kahramanın adı Leylâ'dır.

Kur'an-ı Kerim'in 92. Suresi'nin ilk Âyeti
'Gece'ye yeminle başlar (Velleyle izâ yagşa). Onun için
bu sureye 'Leyl' Suresi denmiştir.

Her ne kadar bu beyti yazanın (söyleyenin) kim
olduğunu bilmesek de şairliğinin gücüne diyecek bir
sözümüz yoktur. Ragıp Paşa'nın dediği gibi; “Eğer
maksûd eserse mısra-ı berceste kâfidir.”

Hâsılı kelâm, 'Âşk' küçümsenecek bir şey
değildir. Âşk mektebinde okumak ve ondan
şahadetnâme almak da her kula nasib olmaz. Âşk
mektebinin mezunları elbette üç-beş mîsalle
sınırlandırılmaz. Sayısı bizce mechûl, Yaratana
malûmdur. Bizim yaptığımız ise şöyle bir
hatırlatmaktan ibarettir.

Gidenlere rahmet, kalanlara selâm olsun...

Yıllar önce İskender Pala Hoca'mızın bir
yazısında rastladığım bu müfred (tek beyit) fazlasıyla
dikkatimi çekmiş ve hâfızama kaydetmiştim. Bundan
bir süre önce, Lâedri üstadımızın ruhaniyetinden af
dileyerek bu müfred'in önüne iki mısra da biz ilâve edip
rubai hâline dönüştürme cüretini gösterdik.

İşte o dörtlük:

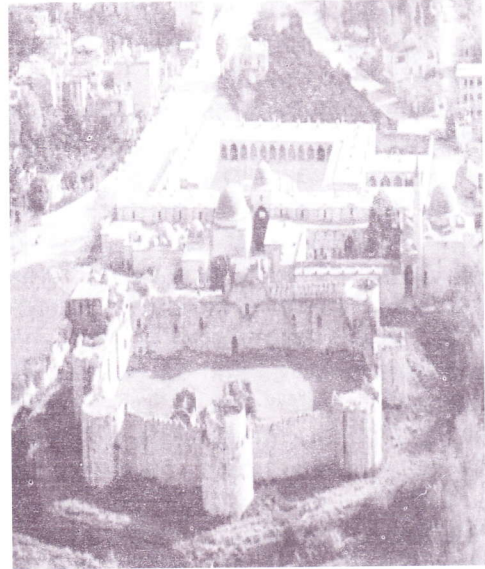
NASİB

Kimi şöyle akıp geçti kimi derine daldı
Herkes bu fânî âlemde nasibi kadar aldı
“Mecnun ile mekteb-i aşkı birlikte okurduk
Ben Mushaf'ı hatmeyledim o Ve'l-Leyli'de kaldı.”

BİR İMPARATORLUK MENZİLİ – PAYAS

Tarihçi Ali DEMİREL

Günümüzde Hatay iline bağlı bu ilçemiz en
eski yerleşim yerlerinden biri. Sıradan bir yerleşim yeri
gibi anlaşılmasın; içinde bulunduğu bölge ve de tarihte
gelip geçmiş pek çok devlet için bile çok önemli
(stratejik) bir yer olmuştur. İlk bakışta sanki yakın
zamanda, İskenderun Demir Çelik Fabrikasının
kurulmasıyla oluşmuş bir ilçe sanılabilir. Ama öyle
değil. Payas'ın geçmişi; Osmanlı İmparatorluğuna,
Selçuklu İmparatorluğuna, Mısır Türkiye Devletine
(Ed - Devletü'tTürkiyye) hatta Arap Emevi devletine
dayanmaktadır. Bundan şu çıkarım yapılmasın;
Payas, Arap devleti zamanında kuruldu sanılmasın.
Çok çok daha eski zamanda bile Payas önemli bir
yerleşim yeri idi. Bu sava ulaşmak için çok eski
zamandan kalma, kanıt niteliğinde olan kalıntı olması
yeterlidir. Payas'da söz konusu savı destekleyen bir
kalıntı var mıdır? Evet var.

Payas'ta bir kale var. Günümüzde bu kale
onarım halindedir. Cumhuriyet tarihinden önce de
kalede, Osmanlı İmparatorluğu zamanında onarım ve
tadilat yapıldığı bilinmektedir. Daha önceleri de
tarihteki çeşitli devletlerce tamir ve onarımdan
geçirilmiş olması doğaldır. Ancak; tarihler boyunca
çeşitli tamir ve onarımdan geçirilse de Kalenin ilk
yapıldığı (orijinal) konumu değiştirilmediği gibi
kapladığı sahanın ölçüm olarak miktarı/sınırları da

değiştirilmemiş – değiştirilememiştir. Bu toprakları ele geçirenler isteyerek, kale sahasının aynı kalmasında savunma açısından fayda görmüşlerdir. Şöyle ki: Kalenin çevresi, yaklaşık 8 metre genişliğinde ve yine ortalama 8 metre derinliğinde hendek ile çevrilidir. Söz konusu hendeğin kaleyi savunmak için yapıldığı açıktır. Hendeğin tabanı ve yan duvarları taş örülerek erozyona karşı dayanıklı hale getirilmiş. Her ne kadar günümüzde hendeğin içi boş ise de aslında içinin su ile dolu olduğu kuvvetle öngörülmelidir... Yüksek surlarla çevrili bir kale, çevresi de derin/geniş bir hendekle çevrili ve de hendeğin içi su ile dolu. Böylesi çevresi, içi su dolu hendekle savunma sistemi oluşturma geleneğinin uygulanabilmesi için, kale dağlık yerde olmamalı yani düz bir arazide olmalı. Ayrıca yakınlarda, hendeğin doldurulması için su kaynağının / bir akarsuyun olması gerekir... Osmanlı İmparatorluğunun sıfırdan başlayıp yaptığı kalelerde böyle bir uygulama yok. Mısır Türk Devletinde de yok. Selçuklu İmparatorluğunda da böyle kale veya tarihi yapılar yok. Doğu Roma Devleti ile Arap devletlerinde ise kale yapma geleneği hele büyük kale yapma geleneği zaten yok... Bu durumda böylesi kaleleri yapanlar kimlerdi? Bu sorunun yanıtını bize tarih bilimi vermektedir. Yüksek surlarla çevrili kaleler yaparak, surların dibinden itibaren içi su dolu hendekle çevrelenmesi; hatta çift sur yapılarak iki sur arasına içi su dolu hendek inşası ile savunma sisteminin kurulması geleneği, bizi ta Kenger (Sümer) Devletine, Babil Devletine götürür. Bu şekilde kale savunma sistemi geleneği Asurlulara ve bölgedeki diğer devletlere hatta Med'lere de geçti. Söz konusu kale Osmanlı İmparatorluğuna geçmezden önce Cenevizlerin kullandığı bir ticari durak ve savunma hattı durumundaydı.

Payas'ın geçmişinde, Kenger uygarlığının etkileri olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Yeri gelmişken / daha iyi anlaşılması bakımından KENGERLER kimdir? Batılıların ve başka ulusların "Sümerler" dedikleri bu budunun; Tur/Sakaların (Türklerin) bir boyu olduğu, Orta Asya'dan gelerek Fırat ve Dicle sularının birleştiği topraklarda ve o çevrede bir devlet kurdukları artık hemen her tarihçi tarafından kabul edilmektedir. Yapılan araştırmalarda; Sümer (KENGER) dilinde, günümüze kadar yapılan dil araştırmalarında, yaklaşık 700 adet öz Türkçe kelime tespit edilmiş durumda, araştırma çalışmaları halen sürmekte. Böyle bir durumda bazı mahfillerin inkâr çabaları kırılmıştır. Kenger atalarımız kendilerine hiçbir zaman "Sümer" dememişler, kendilerini sadece "KENGER" adıyla tanımlamışlardır... Sözü edilen kale tekniğinin Kengerlerce uygulandığı, onlardan Babil devletine, Asurlulara, Medlere ve Perslere geçtiği bilinmektedir. Payas'ın varoluş tamgası durumunda olan kalenin Kenger uygarlığının uzantısı olması; hem ne kadar eski olduğunu hem de hangi kültüre ait olduğunu açıkça göstermektedir.

Payas Kalesi bulunduğu yerden dolayı çok stratejik bir öneme sahiptir. Doğu ile batının, güney ile

kuzeyin, deniz ile karanın zorunlu olarak kesiştiği bir ticari – askeri – haç kervanlarının kesişme noktasıdır. Doğuda Amanos dağları, batıda Akdeniz ve ikisi arasında Payas. İpekyolu kervanları, askeri konvoylar ve haç kabileleri Payas'dan geçmek zorunda. Ayrıca; Payas limanı, eski tarihlerden beri büyük ve önemli bir ticaret noktasıdır. Akdeniz çevresindeki ülkelerin ticari malları bu limandan Asya tarafına gitmekte, Asya tarafından gelen ticari mallar da bu limandan Akdeniz yoluyla Avrupa ve Afrika taraflarına gitmekteydi. Dolayısıyla Payas sadece bir kavşak yeri ve de menzil değil aynı zamanda uygarlıkların kesiştiği yerdir. Böylesi önemli bir yerin korunması, toplumların ve devletlerin diğerlerine karşı direnç noktası olması, kale kimin elindeyse onu üstün kılmaktadır. Dolayısıyla Payas'ı ele geçiren her toplum/devlet, kaleyi savunma hattı olarak kullanmıştır. Bu sebeptendir ki kale tarih boyunca kerelerce tamir ve onarımdan geçirilmiştir. Günümüzde bile halen onarım ve günün koşullarına göre düzenlenmesi için çalışmalar sürmektedir...

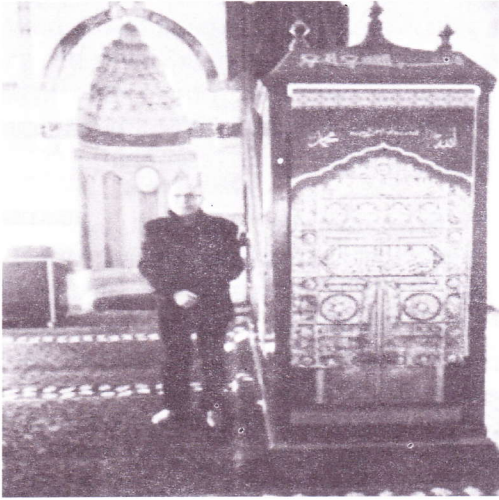
Osmanlı İmparatorluğunun Payas'da bir külliye yapılması, Payas Kalesinin ve Payas limanının onarımı kararı ve uygulaması ile ilgili çalışmalar hakkında aşağıda verilen bilgiler; Sayın Hüseyin Acar'dan alınmıştır. Canlı bir kaynak olan Hüseyin Acar kimdir? Hüseyin ACAR: Payas II. Selim Camii imamı, Diyanet Vakfında görev yapmış, dış ülkelerden gelen tarihçi ve araştırmacıların başvurdukları kaynak kişi, dış ülkelerden gelen turistlere rehberlik ederek bilgi veren kişi. Yaklaşık iki ay önce bir Alman kadının Payas'da Müslüman olmasına önayak olmuş kişi. İyi derecede Arapça ve Osmanlıca bilen, bu dilleri okuyup yazan, 33 yılını bu uğurda harcamış ve halen çalışıp çabalamakta olan, Payas Sokollu Mehmet Paşa Külliyesinin bilge kişisi... Sanırım bu kadarı bile Hüseyin Acar'ı tanımanıza yetmiştir.

"Hüseyin Acar'ın verdiği bilgilere göre:

Osmanlı İmparatorluğu zamanında, özellikle Kanuni Sultan Süleyman devrinde; İstanbul – Halep – Şam – Hicaz yolu üzerinde bir menzil inşa edilmesi

kararı alınmıştır. Bu kararın ne kadar doğru olduğu; Payas'ın tarih boyunca 'Hac' ve 'İpek Yolu'nun kesiştiği nokta olmasından anlaşılmaktadır. Bu tasarımı gerçekleştirme emrini Padişah II. Selim vermiştir. Şöyle ki: Mısır Türk Devleti yetkilileri Osmanlı Padişahına söz verdikleri safkan atlardan bir kısmını gemi ile İstanbul'a gönderiyorlar. Cenevizlilerin donanması geminin yolunu kesiyor ve atları gasp ediyorlar. Akdeniz'de Cenevizlilerle ticarî ve güç mücadelesi içinde olan İmparatorluk zaten Kıbrıs'ı almak için bahane aramaktadır. Padişah II. Selim daha şehzade iken; "eğer padişah olursam Kıbrıs'ı alacağım" demiş. Atların Cenevizlilerce gasp edilmesi fitili ateşleyen kıvılcım olur. Bu olaydan sonra, Kıbrıs'ı Cenevizlerden almak için hazırlıklara Payas'tan başlanır. Çünkü donanma Payas'ta toplanıp oradan Kıbrıs üzerine fetih seyrine çıkacaktır. İşte bu sebepten ötürü Payas Kalesinin ve Payas limanının tamiri ve yeniden düzenlenmesi işine girilir... Bilindiği gibi sonunda Kıbrıs alınır.

Padişah II. Selim Payas'ta donanımlı bir külliye ile bir cami yapılmasına karar verir. Ayrıca Payas Kalesinin tamir, onarım ve yeniden düzenlenmesi de yapılacaktır. Padişah bütün bu işleri Baş Veziri Sokollu Mehmet Paşa'ya devreder. Veziriazam da, söz konusu imarlar için o zamanın ulu mimarı olan Mimar Sinan'a görev verir.

Mimar Sinan ise; kendisinin artık yaşlandığını, Edirne'deki Selimiye Camii'nin bitirilmesi için inşaatın başında bulunmak istediğini beyan eder. Ama Veziriazama, kendisine verdiği görevi de bir şekilde yerine getireceğini söyler... Mimar Sinan Hassa Mimarlar Ocağına gider. Hassa Mimarlar Ocağı o çağda kendi bölgesinin köklü ve önemli bir kurumdur. II. Selim zamanında ocağa kayıtlı 200 mimar bulunmaktadır. Mimar Sinan Hassa'ya gider. Hassa'da ocağa kayıtlı mimarlarla görüşür onlara, kısa süreliğine de olsa ders verir. Bu arada ocaktaki mimarları tanıma fırsatını bulur. Bu kısa zamanda, Hassa Mimarlar Odasında tanıyıp beğenerek takdir ettiği bir gurup mimarı da yanına alarak Payas'a gider. Külliye'nin yapılacağı sahayı görür, inceler. Plan ve projenin

yapılması, ayrıca çizimleri ve hesaplamaları kapsayan inşaat öncesi hazırlık çalışmalarını yanındaki mimarlara ders anlatarak beraber yaparlar... Ve İnşaatın yapılması görevini o mimarlara vererek Edirne'ye döner.

Payas Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi (miladî 1574 yılında yapılmıştır): Külliye de Kervanların konaklaması için her türlü imkân sağlanmış durumda. Her yolcuya ve yoksullara yemek verilen büyük bir tabhanesi olan külliye'nin içinde ibadet için bir camii de yapılmış (II. Selim Camii). Ayrıca Külliye'nin ticaret hizmeti kapsamında; sıralı dükkânlardan oluşan uzunca, üstü..kapalı arastası var. Arastanın tam ortasından Akdeniz tarafına uzanan caddesi doğrudan Payas Kalesine ulaşmaktadır. O caddenin tam karşısındaki cadde ise tabhâneye açılmaktadır. Külliye'nin önemli bölümlerinden biri olan tabhane'de; bir öğünde 3000 (üçbin) kişiye aynı anda yemek verildiği bilinmektedir. İpek yolu, arastanın tam ortasından geçmektedir. Bundan ötürü, giriş ve çıkış kapılarının kemer yükseklikleri yaklaşık 5 (beş) metredir. Bu yüksekliğin amacı üzerinde yük ve insan taşıyan develerin rahatça kapıdan geçmeleri içindir. Günümüzde kamyon ve tırların geçtiği alt geçitlerin yüksekliği de 4,80 metredir. Kale tarafına giden cadde ile tabhaneye giden cadde arastanın tam ortasında kesişmektedir, yani orası tam bir Dört Yol kavşağıdır. Bu kavşağın üstü, diğer taraflardan farklı olarak büyük bir kubbe ile kapatılmış. İşte bu kubbenin tam altında, arastanın bütün esnaf ve tüccarı sabah namazından sonra toplanıp 'rızık duası' yapıldıktan sonra dükkânlar açılmış. Günümüzde; arastanın 48 dükkân sahibi aynı kubbe altında, sadece Cuma günleri saat 11de toplanarak rızık duası yapmaktalar...

Payas Kalesinin, günümüzde tamir-onarım ve yeniden düzenlenmesi yapılmaktadır. Bu kale bir zamanlar iki mahzun ve ünlü kişiye ev sahipliği yapmıştır. Kıbrıs'a hapis yatması için gönderilmekte olan Namık Kemal ve Dadaloğlu Payas kalesinde bir süre konuk olmuşlardır!..

Payas'ın tarihi geçmişindeki öneminin yanı sıra Osmanlı döneminde de çok önemli oluşunun nedenleri kısaca şunlardır:

- O dönemde Doğu Akdeniz'in en önemli askeri ve ticari limanına sahip oluşu.

- Ticaret kervanlarının doğu-batı ve güney-kuzey hatlarının birleştiği kavşak yeri oluşu.

-Haç kervanları için önemli bir mola yeri olması.

-Askeri kervan ve askeri ulaşım yolunun kesiştiği stratejik öneme sahip oluşu.

Bütün bunlar Padişah II. Selim ve Osmanlı yöneticilerinin dikkatinden kaçmamıştır. Dolayısıyla söz konusu inşaatlar yapılmıştır.

-Ne yazık ki; Mimar Sinan Payas Külliyesi'nin ve de Edirne Selimiye Camii'nin açılışını göremeden vefat etmiştir.

O zamanki Payas halkı kimlerden oluşuyordu? Bu sorunun yanıtını Evliya Çelebi'den alalım: "CESUR ŞEHİR HALKI, GARİP DOSTU OĞUZ TAİFESİNDENDİR. NAMAZINI KILAN, İMANLI, ALLAH'IN BİRLİĞİNE İNANAN Derviş Meşrepli Adamları vardır. Korsan ve Haramiler hasaratı, şehire ve yola bir ilişik etmeler, derhal bu şehir halkının şahpaazları pürsila hücüm ederek haramileri avlayıp gelip geçen müslüman hacıları ve kara ve deniz tüccarını geçirirler."

Anlaşıyor; Türkün olduğu yerde düzen ve güvenlik olur.

YURT...

Prof. Dr. ÖCAL OĞUZ

Sözlükler, "bakıma ve barınmaya muhtaç kimsesizlerin kaldığı veya yetiştirildiği yer, ev, yuva, konut, mekân" olarak tanımlıyor. Aynı kelimenin "bir halkın sahip olduğu ve üzerinde yaşadığı vatan, el/il, ülke, diyar, memleket" şeklindeki geniş anlamı ise bahsi diğerdir.

Anadolu'da bizim çadır dediğimiz göçer evlere büyük Türkistan bozkırlarında Kazaklar "kiyizü", Kırgızlar "boz üy" diyorlar. Bu "üy"lerin kurulduğu dar alanı da "jurt/curt/yurt" olarak adlandırıyorlar.

Göktürk Yazıtlarındaki "eb", Türkistan bozkırlarındaki yurtları süsleyen "üy", Oğuzlar arasında "iv/ev" öteden beri varlığını sürdürmektedir. Yirmi dört Oğuz boyu arasında Bozoklardan Günhan'ın dört oğlundan ikisi "Alkarevli" ve "Karaevli" adlarıyla kendilerine verilen yurtlarda hüküm sürmüşler.

"Yurt", Kazakistan ve Kırgızistan'ın ortak dosyası olarak 2014 yılında "Türk halklarının göçebe yaşam alanı" adıyla UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesine kaydedildi. Türkülerimizi yeni bir tarzda yorumlayan Minor Empire,

"Yurtsuz" adlı şarkılarının klip çekimlerini böyle bir "yurt"ta yapmış.

Banı Çiçek'le evlenme hazırlığındaki Bamsı Beyrek'in kurduğu gerdek çadırını Dedem Korkut "iv/ev" olarak adlandırıyor. Oğuz'un töresi gereğince evlenen her genç, baba evinden ayrılıp gerdek evini, gücüne ve kuvvetine mütenasip olarak kendine verilen "yurt" üstünde kuruyor, orada çoluk çocuğa karışık çoğalıyordu. Türkçede "evlenmek" fiilinin "eşlenmek" anlamında kullanılmasının nedeni budur.

Azerbaycan mahnılarından "yurdum, yuvam, meskenimsen Azerbaycanım" veya "yurdum yuvam ey güzel kendimiz" ile Celali Baba'nın kaybettiği eşine yaktığı ağıttaki "yurt yuva kıldığın tenli mereği/düzüp kotardığın tepir eleği/şu kavdan yaptığın tecir tereği/Divan-ı Bari'ye yadigâr götür" mısralarındaki "yurt, yuva" ikilemesi, vatan kadar geniş ve ev kadar dar anlamıyla bir yuvanın varlığını ve sıcaklığını anlatır.

Yurt, farklı telaffuzlarıyla Türk dili konuşan halklar arasında çadır, ev, evin bulunduğu yer anlamında kullanıldığı kadar, "yurdun otlusu, kutlusundan iyidir" atasözünde olduğu gibi Anadolu göçerliğinde bölünmüş ve pay edilmiş küçük otlaklar, mekânlar için de kullanılır. "Yükseğinde yurdun mu var/engininde kurdun mu var/benim gibi derdin mi var/gene mi ıssız kaldın dağlar" mısralarındaki yurt böyle bir yurttur.

Yaylada "yurt tutmak", "yurt edinmek" veya bir "yurtluk" yeri olmak, esasında daha büyük toprakları vatan tutmanın ilk aşaması, bir çeşit talimi, provasıdır. Aksi hâlde "yersiz yurtsuz kalmak" işten bile değildir. Onun içindir ki atalar biraz da dobra ve kaba bir ifadeyle -beni mazur görünüz- "değirmi yurt tutmak değirmi göt ister" diyerek yiğitliğe ve kahramanlığa gönderme yapıyor.

Belki de bu nedenle "yeri yurdu belli olmak" ile "yeri yurdu belirsiz olmak" arasındaki fark bir ekten çok daha fazladır. Özellikle 93 Harbinden başlayarak peş peşe evlerini, yurtlarını, vatanlarını yitirip yersiz yurtsuz kalanlara barınabilecekleri bir yer arayışı, bugünkü Türkçeye "bakım yurdu" veya "düşkünler evi" olarak çevrilen "Darülaceze" kurumunu ortaya çıkarmıştır.

Aslında "Darülaceze" adıyla 1895 yılında kurumlaşan bu tip yerler, Reha Oğulları tarafından 11. Yüzyıldan "Darülreha" adıyla Sivas'ta, 13. Yüzyılda Erbil Atabeyliği tarafından "Gökbörü" adıyla da Mısır'da açılmış ve diğer düşkünlerle birlikte dul kadınlara da hizmet vermiş.

Darülreha'dan bugüne "huzurevi", "güçsüzler yurdu", "kimsesizler yurdu", "yetimler yurdu", "yetiştirme yurdu" gibi adlar altında faaliyet gösteren bu kurumların kökeninde, Göktürk Yazıtlarındaki "aç milleti tok etmek, çıplak milleti giydirmek" sorumluluğu ile İslam'ın Peygamberinin "komşusu açken tok yatan bizden değildir" hadisinin bir terkibi olan "vakıf medeniyeti" vardır.

Bir imparatorluk dili olarak zenginleşen ve çağdaş terkiplere ulaşan Türkçe, konu özelinde zaman içinde "ev" ile "yurt" arasında bir nüans yaratmış olmalı ki, yaşlılar, düşkünler, bir yerlerde geçici olarak

kalanlar, şiddete maruz kalan kadınlar veya suçlular için inşa edilen yapılar "huzurevi", "gündüz bakımevi", "kadın sığınma evi", "çocuk ıslahevi" veya "cezaevi" olarak adlandırılırken, çocuklar ve gençlerin uzun süreli barınma yerlerine ve yaşam alanlarına "yetiştirme yurdu" "yatılı okul yurdu" veya "öğrenci yurdu" denmiştir.

Bu tercihle öğrenciler için açılan yurtların, çocuklar ve gençler için vatan kadar geniş ve kapsayıcı, ev kadar sıcak ve güvenli olması düşünülmüş olmalıdır. Buralara "yurt" adını verenler muhtemelen "devlet baba", "öz baba" ve "aile" rollerini bütünleştirmişlerdir. Beyrek'in kendi yurdunda ve gerdek çadırında uğradığı saldırının uzun yıllara yayılan ve Oğuzları sarsan travmalarını unutmamak lazımdır. Beyrek gibi özgüvenli destan kahramanları bile bu sarsıntıları yaşıyorsa, günümüz gençlerine daha fazla dikkat etmek gerekir.

Bu nedenle devlet baba öncelikle kendi güvenliği ve geleceği daha sonra da sosyal devlet anlayışı gereği, gençlerin "yurtta kalma" veya "eve çıkma" tercih ve arzularını her şehirde ve her şartta karşılamalı, eşlenenin ev sahibi olmasının "evlenme" olarak adlandırılması gibi, okul kazananın da talep ediyorsa devlet güvencesi altında "yurtlanması" sağlanmalıdır. "Şu dağların ne karanlık ardı var/lale sümbül boynun bükmüş derdi var/el âlemin vatani var yurdu var/benim yurtsuz kalışıma ne deyim" türküsünü mesela okul kazanan yurtsuz gençler söylememelidir.

Ancak geleceğin dünyasını bekleyen asıl tehlike, Dedem Korkut'un "eski dutun biti, öksüz oğlanın dili acı olur" dediği gibi boşanmalar, ayrılımlar, aile içi şiddet ve cinayetler gibi pek çok sosyal, kültürel veya ekonomik nedenlerle anasız babasız, evsiz barksız, yurtsuz yuvaşız kalan ve sayıları günden güne artan kimsesiz çocuklardan gelecekteki gibi görünüyor.

Bu nedenle Türkiye'de eski "darüleyam" yani "yetimler evi", "yetimhane" veya "yetimler yurdu"nın devamı olan ve şimdilerde görece daha insani çözümler sunan "sevgi evleri"ne dönüşen "çocuk yetiştirme yurtları", insan kazanan başarıları veya nefret üreten hatalarıyla geleceğe damgasını vuracak olan önemli kurumlar olacaktır.

Buralarda yaratılan veya çözilemeyen her sorun, sokakları daha güvensiz, tekinsiz ve tehlikeli hâle getirecek, ortaya psikolojisi bozuk, çevreye düşman, travmatik kişilik bozukluğu olan suç makinaları çıkaracaktır.

İnsanlığın güvenliği ve geleceği için diğer tedbirler yanında BM'nin Sürdürülebilir Kalkınma 2030 Hedeflerinden "Nitelikli Eğitim ve "Eşitsizliklerin Azaltılması" yaklaşımlarını, toplum sağlığı için öncelikle bu tür çocukları dikkate alarak hayata geçirmek gerekiyor.

BİR GÜZEL İNSANDI

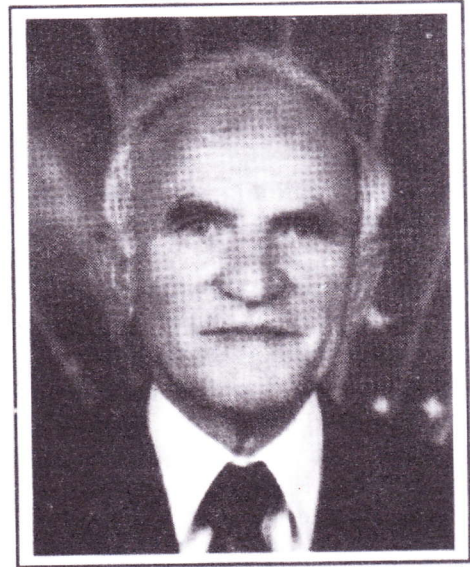
MUSTAFA AKBABA

Kendisini yıllar önce damadı resim öğretmeni/ressam Selâhattin DEMİR vasıtası ile tanımıştım. Zaman zaman birlikte hoş sohbetlerimiz olmuştu. *BİR BULGARİSTAN TÜRK'ÜNÜN ANILARI VE DÜŞÜNCELERİ* unvanlı kitabının ön sözünde benim de adımı zikretme nezaketini göstermişti. Yaşça benden çok büyük olmasına rağmen, sanki ben ondan büyükmüşüm gibi şahsıma gösterdiği marazî derecedeki saygı hassasiyetini unutmam mümkün değildir.

24 Şubat 2020 tarihinde bir vesile ile Selâhattin Bey'i resim atölyesi UTEM Sanat Evi'nde ziyaretine gittim. Hâl-hatırdan sonra kayınpederi Osman GÜLMEN ağabeyimizi sorunca boğazında sözün düğümlendiğini gördüm. Anladım ki Osman ağabeyimiz Hakk'a yürümüş. Bu arada Selâhattin Bey'in kendi babası da dünyaya veda etmiş. Her ikisi için de Cenab-ı Allah'dan rahmet dilemekten başka elimden bir şey gelmezdi. Tesellimiz ise ortalama bir ömre göre uzunca yaşamış olmalarıydı.

Demek ki biz dünya telâşı içerisinde Selâhattin Bey ile uzun zamandır görüşmemişiz ki 5 Ekim 2015 tarihinde vefat eden Osman GÜLMEN ağabeyimizin ölümünü yeni öğreniyordum.

Fâni dünya. Mühim olan güzelliklerle anılmak, hoş sedâ bırakabilmek. Osman GÜLMEN ağabeyimizin geride bırakmış olduğu Bulgaristan Türkleri ile ilgili eserleri referans olabilecek değerdedir.

Osman GÜLMEN

Osman GÜLMEN'in hayat hikâyesi şöyledir:
1926 tarihinde Bulgaristan'da Tırnova Sancağı

Elena Kazası'na bağlı Srednoselo Köyü'nde doğdu. Tahsilini eski usûl ve eski yazı üzerinden yaptı. Medresetü'n Nüvvab mektebinin son sınıfında iken 1948'de Türkiye lehine sözde casusluk yüzünde idam talebiyle müebbet hapse mahkûm oldu. O sıralarda Türkiye'ye göç başladı. Bütün akrabaları göç etti. 8 yıl sonra hapisten salıverildi. Taş ocaklarında taş kırdı. Ormanda ağaç ve odun kesti. Bir mobilya fabrikasında çalıştı. 5 yıl öğretmenlik yaptı. Dışarıdan imtihana girerek on yıl sonra lise diploması aldı. Tarım kooperatifinde muhasebecilik yaptı. 20.11.1969'da Türkiye'ye göç edip Tefenni'de yaşayan babasının yanına yerleşti. Kısa süre ticarete bulundu. Tefenni Belediyesi'nde muhasiplik, lisede kâtiplik yaptı ve oradan emekliye ayrıldı.

Maceralı geçen bir hayatın sonunda geriye bıraktığı eserleri ise şunlardır:

-Bir Bulgaristan Türk'ünün Anıları ve Düşünceleri

1.baskı: Antalya-1999

2. Baskı: Ankara-2006

-Tefenni (Fatih Şimşek ile birlikte)

Ankara-2006

-Bulgaristan Türkleri Tarihinden Esintiler (Anılar-Belgeler)

İtalik Yayınları/Ankara-2011

-Kur'an Yolu ve İslâm'ı Anlamak

(yayınlanmamıştır.)

Tefenni'de ebedî istirahatgâhına tevdi edilen Osman GÜLMEN ağabeyimize Cenab-ı Allah'dan sonsuz rahmet diliyorum. Aşağıya, Bir Bulgaristan Türk'ünün Anıları ve Düşünceleri kitabından bir paragraf iktibas ediyorum.

<Argirov: “Bak nasıl kuş gibi öteceksin” diyerek başparmaklarıma bakır telli kablolar sardı. Masanın yanında bir makina vardı. Dimitrov makinanın kolunu çevirmeye başlayınca feci bir sarsıntı oluyor, adeta kalbim duruyordu. Aralarında bir şeyler konuşuyorlardı, anladığım kadarıyla Argirov voltajın derecesinin yükseltilmesini istiyordu. Dimitrov daha hızlı çevirince sarsıntı dayanılmaz bir hal alıyor, sandalyede oturamıyor ve yerlere yuvarlanıyordum. O esnada Argirov bir bıçak almış onu benim düşeceğim yere dikiyordu. Hâlbuki o bıçak o anda beni hiç korkutmuyordu. Ölüm acısı işkence acısından daha kötü olmasa gerek ki öyle bir anda ölüm insan için tatlı bir rüya. Bilemiyorum kaç seans uyguladılar; Çoçev geldi, “konuşmuyor mu?” diye sordu. Argirov: “Hayır, henüz konuşmadı ama konuşacak” dedi ve Dimitrov'a işaret ederek ceryan verilmesini istedi. Ne kadar devam ettiklerini bilmiyorum, bayılmışım ve ne kadar yattığımı da bilmiyorum, gözlerimi açtığımda hepsi etrafımda telaşlı bir şekilde bana bakıyorlardı. Üstüm ıslaktı, her halde ayıltmak için üzerime su dökmüşler ve

parmaklarımdan kablolar sökülmüştü. Su verdiler, birkaç yudum içtim ve ancak o zaman nerede olduğumu anlayabildim. Çoçev; “Bu gün bu kadar yeter, yarın yine buradasın, iyi düşün” deyip zile bastı. Nöbetçi milis beni alıp hücreme gördü ve hemen yattım, zira oturacak halim yoktu.>

İSİMLER VE İLÇELERİN İZLERİNDE İSTANBUL'UN FOLKLORÜNE DOKUNMAK-3

ANDAÇ

(devam)

BEBEK: İstanbul'un meşhur semtleri arasında saymak zorunda olduğumuz Bebek'in “Büyük Bebek”, “Küçük bebek” adlarıyla iki kısma ayrıldığını herkes bilir. Büyük Bebek'e “Cici bebek”, Küçük Bebek'e “Kaka Bebek” diyenlerde vardır. Evliya Çelebi, vaktiyle burada büyük servi ağaçları bulunduğunu Seyahatname'sinde açıklamaktadır. Bebek'e şimdi “Millet Bahçesi” denilen yerde eskiden bir saray varmış. Bu sarayın daha önce yaptırılarak Üçüncü Ahmet'in saltanat devrine tesadüf eden 1725-1726 (H. 1138) tarihinde esaslı bir surette tamir ettirildiği rivayet olunduğu gibi, doğrudan doğruya Damat Nevşehirli İbrahim Paşa tarafından inşa ettirilip “Hümayun abat” adı verildiği de söylenir. Gerçekten ince, temiz ve yüksek bir zevke sahip olan Üçüncü Ahmet'in sadrazamı, devlet işlerinden ve resmî dağdağalardan uzaklaşmak istediği zaman bu saraya gelir, neşelenir ve dinlenirmiş. Hümayun abat, yahut Bebek Sarayı, Abdülmecit'in saltanat yıllarına kadar oldukça iyi bir halde korunmuştu. Abdülmecit bir gün bu saraya gelmiş, öteyi beriyi dolaşmış bazı yerlerin tamire muhtaç olduğunu görmüş. Bu hususta sarayın bekçisiyle konuşurken bekçi, kim bilir nasıl bir düşünceyle, “Efendimiz, bu saray daha birçok padişahı eskitir,” tarzında bir söz söylemiş. Bu söz Abdülmecit üzerinde çok kötü bir tesir bıraktığından padişah Bebek'ten dönüşünde sarayın hemen yıktırılmasını emretmiş ve bu emir pek çabuk yerine getirilmiştir.

Bebek İskeleyi civarında vaktiyle Sadrazam Mütercim Rüştü Paşa'nın yalısı vardı. Bir müddet müverrih Cevdet Paşa'nın oturduğu bu yalı, Mütercim Rüştü Paşa'dan önce Hekimbaşı Abdülhak Molla'nın tasarrufu altında idi. Cevdet Paşa'nın ölümünden sonra Mabeyinci Faik Bey'e geçen yalı, nihayet İkinci Abdülhamit tarafından kızı Ayşe Sultan için satın alınmıştı. Henüz Abdülhak Molla'nın tasarrufunda bulunurken bu yalıda mevcut hususi eczanenin kapısı üzerinde, “Ne ararsan bulunur derde devadan gayrı” misraının yazılı olduğunu, “İstanbul ve Boğaziçi” adlı eserin müellifi merhum Mehmet Ziya kitabında kaydetmeden geçememiştir.

Bebek'te bir de Dürrüzade Arif Efendi yalısı vardı. Bu yalı önce Rauf Paşa'ya, ondan Âli Paşa'ya,

nihayet Mısır Hidivi İsmail Paşa'nın karısı ve Abbas Hilmi Paşa'nın annesi Emine Hanım'a geçmiş, Emine Hanım eski yalısı yıktırarak yerine beton bir bina yaptırmıştır. "Valide Paşa" yalısı diye tanınan bu bina şimdi Mısır Hükümeti'nin İstanbul Elçiliği binası olarak kullanılmaktadır.

Bebek'e bu adın verilmesine sebep, Dördüncü Mehmet zamanında buraya tayin edilmiş olan bölükbaşının "Bebek" namında biri olmasıdır. Koca bir semtin ismiyle anılması için bu adamın zamanında büyük bir şöhret kazanmış olması lâzım gelirse de, bu şöhretin kaynağı ve kendisinin hayatı hakkında bilgimiz yoktur.

BEŞİKTAŞ: Beşiktaş'a eskiden "Taş Beşik" derlermiş. Bunun sebebi de, burası henüz ormanlık halinde iken "Yaşka" adında bir papaz büyük bir kilise yaptırmış. Hazreti İsa'nın beşiğini Kudüs'deki Beytullah'tan getirerek bu kiliseye koymuş. Hazreti İsa'yı çocukluğunda bir taş tekne içinde yıkarlarmış. Taş beşik konulduktan sonra kiliseye, "Taş Beşik Kilisesi" adını vermişler. Papaz öldükten sonra İsa'nın taş beşiğini Ayasofya'ya nakletmişler. İşte "Beşiktaş" adı bu taş beşikten doğmuş, zamanla "Beşik Taşı" denmiş, İstanbul'un fethinden sonra bugüne kadar yaşamış ve kullanılmıştır. Başka bir rivayete göre, Barbaros Hayrettin Akdeniz'e çıkacağı zaman gemileri burada demir atınca halatları bağlamak için kıyıya beş taş direk koydurmuş. Uzun müddet gemiler bu direklere bağlanmış. Bundan dolayı buraya önce "Beş Taş" denilmişse de, kullanıla kullanıla beş taş "Beşiktaş" şeklini almıştır.

Beşiktaş'ın biraz ötesinde Abdülâziz Han tarafından yaptırılmış olan Çırağan Sarayı vardı. İç süsleri itibarıyla garp mimarlığının güzel bir örneği olan bu saray, İkinci Meşrutiyet'ten sonra Osmanlı 'Ayan ve Mebusan Meclisleri'ne verilmiş, fakat çok geçmeden (1910) yanmıştır. Çırağan Sarayı yapılmadan önce yerinde Beşiktaş Mevlevihanesi vardı. Beşiktaş Mevlevihanesi, 1622 senesinde Derya Kaptanı Ohri Hüseyn Paşa tarafından kurdurulmuştu. Bu Mevlevihane'de ilk defa Yeniçeriağasızade Mehmet Efendi Şeyh olmuş, Çırağan Sarayı inşa edilirken Mevlevihane yıktırılmış, buna mukabil 1869 tarihinde Maçka'da bir Mevlevi tekkesi yaptırılmıştı. Ancak beş sene sonra bu da yıktırılarak yerine Maçka kışlası inşa ettirilmiştir. Beşiktaş iskelesi yakınında Barbaros Hayrettin Paşa'nın türbesi ve civarında Barbaros 'Abidesi vardır. Türbenin Mimarı Koca Sinan'dır.

BEYKOZ: Bugün ilçe merkezi olan Beykoz, vaktiyle dalyanları ve paçası ile tanınmıştı. Beykoz adı, bir rivayete göre "bin koz"un, başka bir rivayete göre de "Amnikoz" isminin bozulmuş şeklidir. Amnikoz, Bitanya Kıralı olup burada otururmuş. Birinci Osman zamanında Türk kumandanlarından Akçakoca, Kocaeli bölgesini fethettiği sıralarda Beykoz'da uzun müddet kalmıştır. 1914-1918 yılları arasında ilçe merkezinin Beykoz'dan kaldırılarak "Ömerli" ye nakline karar verilmiş ise de sonra bu kararın tatbikinden vazgeçilmiştir. Beykoz'da oturan ve bu köyü çok

sevdiği bilinen merhum Ahmet Mithat Efendi, her hangi bir dost meclisinde konuşulurken İstanbul'un güzelliğinden bahsedilecek olursa: "Dünyanın en güzel yeri İstanbul, İstanbul'un en güzel yeri Boğaziçi, Boğaziçi'nin en güzel yeri Beykoz, Beykoz'un en güzel yeri de yalının bulunduğu yerdir" demekten zevk almış.

BEYOĞLU: Beyoğlu, İstanbul'un büyük bir semti, çok ve kesif nüfuslu bir ilçe merkezidir. Beyoğlu'na bu adın verilmesi, iki sebebe bağlıdır. Bunlardan biri şudur: Beyoğlu'nda Bizans devrinde bir Venedik beyi oturmaktaymış. Çok zengin olan bu Venedik beyi, Beyoğlu'nda ucu bucağı bulunmayan, nerede başlayıp, nerede bittiği bilinmeyen araziye sahip bulunuyormuş. Venedik beyi bu topraklar üzerinde bahçeler, bostanlar, ormancıklar yetiştirir, merakı dolayısıyla İtalya'dan türlü türlü tohumlar getirtirmiş. Hatta denir ki, Bizans halkına fasulyeyi, patatesi ve daha bunlar gibi sebzeleri tanıtan bu beymiş. Fatih İstanbul'u fethettiği sıralarda bu Venedik Beyi taksim'deki konağında oturuyormuş. Karadan aşırılarak Haliç'e indirilen Türk kadırgaları hep bu beyin bahçelerinden, bostanlarından geçirilmiş. Bunun için Fatih, bu beye çocuklarına çok ehemmiyet gösterir, iltifatta bulunur, fırsat düştükçe betin konağına gelir ve yemek yermiş, Venedik beyi öldükten sonra vârisleri hisselerine isabet eden toprakları yavaş yavaş satmışlar, fakat güzel İstanbul'u bir türlü bırakıp gidememişler. Bunlara o zaman "Beyoğulları" derlermiş. İşte "Beyoğlu" ismi, Venedikli zenginin vârislerine verilen bu unvandan doğmuştur. Beyoğlu'na bu adın verilmesindeki ikinci sebep de Trabzon Rum İmparatorluğu'nun oğlu Prens Aleks'i'nin bir müddet burada oturmuş olmasından ibarettir.

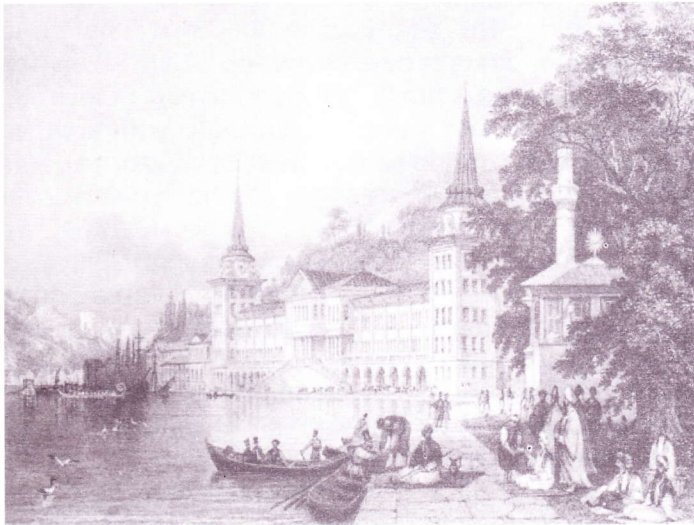
Yukarıda bahsettiğimiz Venedikli beyin torunlarından biri İkinci Mahmut'un saltanat devrinde hayatta imiş. Bu adam gene Taksim'de oturduğu konağı ve bu konağı çevreleyen toprakları Süleyman adında bir tacire satmak zorunda kalmış. Süleyman, satın aldığı konağı yıktırmış, toprağı ayırttırarak en büyük parçayı üzerine kendi parasıyla sağlam ve geniş bir kışla yaptırtarak İkinci Mahmut'a hediye etmiş. Bu hediyeyle çok memnun kalan İkinci Mahmut da Süleyman Efendi'den iltifatını esirgememiş. Süleyman Efendi'nin inşa ettirdiği kışlanın, yıllarca önce yıktırılmış ve arsası gezi haline getirilmiş olan eski Topçu Kışlası olduğu iddia edilir.

ÇEMBERLİTAŞ: Çemberlitaş semti adını Divanyolu'nda Atikali paşa yahut Sedefçiler Camisi civarında bulunan Kostantin sütunundan alır. Birinci Kostantin tarafından Roma'dan getirilmiş bu sütun dokuz üstüvane taştan yapılmıştır. Sütun Roma'da iken üzerinde Apollo'nun heykeli varmış. İstanbul'a naklinden sonra aynı sütun üzerinde sırasıyla Kostantin ile Jülyen ve Teodos'un heykelleri konulmuş. Aleks Komnen zamanında da bir haç dikilmişti. Üçüncü Mustafa'nın saltanat devrinde çıkan bir yangında harap olan ve taşları kararan Kostantin sütununa bu sebeple bir müddet "Yanık Sütun"

denilmiş, demir çemberler içine alınmak suretiyle tamir edildiğinden, daha sonra "Çemberlitaş" ismi verilmiştir.

ÇENGELKÖYÜ: Ayvasıyla şöhret kazanmış olan Çengelköyü semtine, bu adın verilmesinin burada Bizans devrinden kalma çengeller bulunmasından ileri geldiğini Evliya Çelebi Seyahatname'sinden öğreniyoruz. Ancak başka bir rivayete göre, Çengelköyü'nde eskiden gemi çapaları yapılmış. Hatta bunların bazıları dört dişli olduğu için "çengel çapa" derlermiş. Çengelköyü adı bu sebeple doğmuş ve bugüne kadar yaşamıştır.

Çengelköyü sırtlarında son Osmanlı Hakanı Altıncı Mehmet Vahidettin'in köşkü vardı. Mehmet Vahidettin saltanat makamına gelmeden önce daimî olarak burada oturur ve gerektiğinde şehre inerdi. Mehmet Vahidettin'in köşkü vaktiyle Köçeoğlu Agobun tasarrufu altındayken Abdülâziz Han'a hediye edilmişti.

Abdülmecit'in çok hoşlandığı için sık sık bu köşke gidip geldiği ve sahibine iltifat olmak üzere burada yemek yediği söylenir.

ÇUBUKLU: Meşhur semtler arasında Çubuklu hakkında birkaç rivayet vardır. Evliya Çelebi'nin ifadesine inanmak lâzım gelirse, İkinci Bayezit, oğlu Birinci Selim'e bir kızılık çubuğu vererek buraya dikmesini emretmiş. İkinci Selim, babasının fermanı üzerine çubuğu diktikten sonra ellerini açarak: "Ya Rabbi, demiş bu çubuk meyve versin ve meyvesini her tarafta şöhret kazansın!" Çubuk dikildiği sırada orada bulunan İkinci Bayezit ile Ak Şemsettin de bu duaya "Âmin" demişler. Çubuk yeşermiş, yaprak ve meyve vermiş. Kızılık tanelerini tartmışlar, her biri beş dirhem gelmiş. İşte bu sebeple bu semte "Çubuklu bahçe" adı verilmiş, zamanı geldikçe "Bahçe" sözü unutulmuş, semtin adı yalnız "Çubuklu" olarak kalmış.

Gene Evliya Çelebi'nin rivayetine bakılacak olursa, İkinci Bayezit, oğlu Birinci Selim'e hiddetlenmiş. Trabzon'da vali olan Birinci Selim'i İstanbul'a getirterek burada ona sekiz çubuk vurmuş. Selim bu çubukları yere dikmiş, çubuklar yeşerip çok güzel meyve vermişler. "Çubuklu" adının doğmasına sebep bu hâdise imiş. Az çok birbiriyle ilgili görünen bu iki rivayetin gerçekte temas derecesi tabiatıyla bilinemez. Vaktiyle çubuk lülesi yapıldığından dolayı "Çubuklu" ya bu adın verildiğini söyleyenler de vardır. Ancak bu da her hangi bir vesikaya dayanmayan, şüpheli bir iddia ve tahminden başka bir şey değildir.

Bir havuz ve çeşme yaptırmak ve dere civarına çınarlar ve başka ağaçlar dikirmek suretiyle Çubuklu'yu mesire halinde canlandıran, Üçüncü Ahmet'in damat ve Sadrazamı Nevşehirli İbrahim Paşa'dır. Havuzun başında dikili taşta görülen tarih manzumesinden, Üçüncü Ahmet'in saltanat devrinde Çubuklu mesiresine "Feyzâbat" denildiği anlaşılmaktadır. Çubuklu tepesinde hemen dikkati çeken büyük şato, Mısır Hıdivi Abbas Hilmi Paşa tarafından yüz elli bin altın lira sarfıyla inşa ettirilmiş ve paşanın ölümünden sonra İstanbul Belediyesince satın alınmıştır.

EYÜP SULTAN: İstanbul'un her Türk tarafından ismi bilinen tek semti Eyüp'tür. Bu semte Eyüp denilmesinin sebebi, Eba Eyüp Zeydoğlu Halit'in burada nurdan bir türbe içinde yatmakta olmasıdır. Emevi Halifelerinden Ebu Süfyanoğlu Muaviye zamanında (H.50 veya 52) Muaviye'nin oğlu Yezit'in kumandası altında büyük bir Arap ordusu İstanbul önlerinde görünmüştü. Bu orduda Abbasoğlu Abdullah, Yezitoğlu Abdullah, İbmi Zübeyr, Eba Eyüp Zeydoğlu Halit gibi sahabeler de vardı. Arap ordusu elli bin kadar askerden ibaretti. Bunlar iki yüz bin parça kayıkla önce Rodos Limanı'na, oradan da İstanbul'a gelmiş idiler. Arap ordusu şehri sarmış, savaş altı ay sürmüştü. Zetdoğlu Halit işte bu altı ay içinde kaza oku ile şehit düşmüştü.

Başka bir rivayete göre, Arap ordusunda bulunan Eba Eyüp savaş sırasında ishale tutulmuş, hastalığı gittikçe şiddetlenmişti. Öleceğini anlayan bu

büyük adam, ordu kumandanı Muaviyeoğlu Yezit'i ve ordunun belli başlı rükünlerini yanına çağırmıştı. Öldüğü zaman kendisinin İstanbul surlarına pek yakın bir yere gömülmesini vasiyet etmişti. Eba Eyüp vefat edince vasiyetine uyularak cesedi surların yakınında hazırlanan mezara konulmuştu. Bizanslılar, gece Zeydoğlu Halit'in kabrinden nur yükseldiğini görüp şaşalamışlardı. Sabah olunca İmparator, Arap ordusuna hususi bir elçi göndermiş, surların yakınında görünen nurun ne olduğunu sordurmuştu. Araplar hadiseyi çekinmeden anlatmışlardı. Bunun üzerine imparator, Eba Eyüp'e bir türbe yapılmasını ve kabrinin başucunda dört kandil yakılmasını emretmişti. Bundan sonra Bizanslılar her sıkıldıkları zaman Eba Eyüp'ün ruhundan yardım istemişlerdi. Hatta kabrin ayakucunda çıkan suyu akıl hastalığının tedavisi için kullanmışlardı.

Başka bir rivayet de şöyle der: Arap ordusu başarı gösterip şehri düşürememişti. O yıl da şiddetli olduğundan asker arasında dedikodu çoğalmıştı. Ordudaki herkes "fetihten vazgeçelim haraç alalım," diyor ve bu düşüncede ısrar ediyordu. Ordunun başında olanlar, aralarında uzun uzadıya konuşmuşlar, fetihten vazgeçmeyi ve haraç almayı kararlaştırmışlardı. İstanbul imparatoru da güç durumda olduğundan haraç vermeyi sevinçle kabul etmişti. Arap ordusu savaşı bırakmış, bu münasebetle ordudaki sahabeler, "Buraya kadar gelmişken İstanbul'a gidip Ayasofya'da iki rekât namaz kılalım" demişlerdi. Bunun için imparatorun izin almışlardı. Eba Eyüp bin kadar askerle kalenin altına gelmiş, Bizanslılardan rehine almaksızın korkusuz ve tereddütsüz şehre girmişti. Gerek kendisi, gerekse askerleri Ayasofya'da ikişer rekât namaz kılmışlar, Ayasofya'nın İslâmlar için ibadet yeri olmasını Allah'tan dilemişlerdi. Ayasofya'dan çıkıp civarda dolaşırken papazların tahrikiyle Bizanslılar misafirlerini öldürmek kararını vermişlerdi. Askeri aldatmak maksadıyla ziyafetler tertip etmişler, "Şehri görünüz" diye

Edirnekapısı'na doğru götürürlerken onlara saldırmışlardı. Bizanslıların saldırısını Arap askeri cesaretle karşılamış, onlar da kılıçlarıyla Bizanslıların üzerine atılmışlardı. Göz açıp kapayıncaya kadar Bizanslıların çoğu yere serilmişti. Ne çare ki Arap askeri pek azdı. Bununla beraber çarpışma üç saatten fazla sürmüştü. Damlardan, bacalardan, pencerelerden Bizanslı kadınlar ve çocuklar, Müslümanlara ateş yağdırmışlardı. Araplar vuruşa Eğrikapı'ya gelmişler, kapıcıları öldürmüşlerdi. Eba Eyüp Eğrikapı'dan çıkarken atılan bir taşla yaralanmış, öteden beri biraz da rahatsız olduğundan, bu vesile ile hastalığı şiddetlenmiş, nihayet şehitlik şerbetini içmişti. Bizanslılar Eba Eyüp'ün şehit düştüğünü işitince Arap ordusuna şu haberi yollamışlardı: "Ey garip Müslümanlar, sağ iken kalkıp buradan gidiniz, yoksa İsa uğruna hepinizi kırar, başbuğunuzun cesedini bulup yakarız." Araplar da Bizanslılara şu cevabı vermişlerdi: "Siz başbuğumuzun ölüsünü ateşte yakacak olursanız, biz de elimizdeki yüz bin esirinizi ve halifemizin yanındaki rehinelerinizi ateşe atarız."

Bizanslılar Müslümanlardan bu cevabı alınca halifeye ve başbuğlara türlü hediyeler göndermişler, kararlaştırılan haracı da teslim etmişlerdi. Araplar Eba Eyüp'ü Eğrikapı yakınında bir meşelikte hazırladıkları kabre bırakmışlar, kabrin üzerine ölüm tarihini gösteren bir taş koymuşlar, ondan sonra İstanbul surları önünden ayrılmışlardı.

Fatih, 1453 tarihinde büyük ordusu ile İstanbul önüne geldiği zaman bütün bu rivayetleri biliyor, Eba Eyüp'ün kabrini bulmak istiyordu. İstanbul fetholunduktan sonra bir gün Ak Şemsettin, Hakan'a: "Müjde olsun Beyim, Eba Eyüp burada gömülüdür," diyerek bir ormanlığa girmiş, bir seccade üzerinde iki rekât namaz kılmıştı. Namazdan sonra tekrar secde edip uykuya dalmış, bu sırada birçok kimseler, "Efendi Eyüp'ün kabrini bulamadığı için utanmasından uykuya vardı," demişlerdi.

Bir saat kadar sonra Ak Şemsettin seccadeden başını kaldırmış, gözleri kan çanağını andırır bir halde fatih'e, "Beyim, hikmeti Hüda, seccademizi Eba Eyüp'ün kabri üzerine döşemişler, hemen burayı kazsınlar," demişti. Üç kişi Fatih'le beraber Ak Şemsettin'in seccadesinin altını kazmaya başlamışlar, kazılan yer iki, üç kulaç kadar derinleşince, üstünde küfi yazı ile "haza Kabri Halit İbni zeyd" ibaresi yazılı bir mermer görülmüştü. Taş kaldırılarak Eba Eyüp'ün safranla boyanmış cesedinin hiç bozulmadan yattığı anlaşılmıştı. Cesedin sağ elinde bir tunç mühür vardı. Taş tekrar yerine konulmuş, bunun üzerine Fatih'in askerleri Eba Eyüp'ün kabrini saygı ile örtmüşlerdi.

Eba Eyüp'ün kabrinin keşfi hakkında başka bir rivayet de vardır:

Kabrin her halde bulunmasını isteyen Fatih, İstanbul fethedildikten sonra bir gece Ak Şemsettin'in Ok Meydanı sırtında kurulmuş olan çadırına gitmiş, arzusunu şeyhe anlatmıştı. Ak Şemsettin Hakan'la beraber çadırın dışına çıkarak Haliç kıyısında ve İstanbul surlarına yakın bir yerde gecenin kesif karanlığı içinde parlayan bir noktayı göstermiş,

aranılan merkadin (mezarın) bu noktada olduğunu söylemişti. Ertesi gün Fatih Ak Şemsettin'le beraber gece uzaktan gördükleri yere gitmişler, Ak Şemsettin eline iki çınar dalı almış, bu dalları aralıkla toprağa dikmiş, "İşte Zeydoğlu Halit'in kabri buradadır," demişti.

Şeyhin, merkadin bulunduğu yeri kolayca tayin edivermesinden Fatih şüphelenmiş, gece olunca silâhtarını çağırarak Ak Şemsettin'in gündüz dikmiş olduğu çınar dallarının yirmi adım kible tarafına nakledilmesini emretmişti. Silahtar Padişahın emrini hemen yerine getirmiş, ertesi sabah merkadı yeni baştan aramak üzere gelmesini de Fatih Ak Şemsettin'den rica etmişti. Hakan Ak Şemsettin'le beraber tekrar kabrin bulunduğu yere gitmişler, şeyh çınar dallarının yerlerinden kaldırıldığını söyleyerek, bir gün önce işaret ettiği yerin Eba Eyüp'ün kabri olduğunu, gösterilen yer bir, iki arşın kadar kazılınca bir beyaz mermer çıkacağını anlatmıştı. Orası kazılmış, Ak Şemsettin'in dediği gibi beyaz mermer meydana çıkmış, mermerin üzerinde "Haza Kabri Halit İbni Zeyd" ibaresinin yazılı olduğu görülmüştü.

Kabir bu suretle belli olunca silahtar, Padişahın emriyle kendisi tarafından yerleri değiştirilen çınar dallarının ne yapılacağını Ak Şemsettin'den sormuştu. Ak Şemsettin, dalların sonradan dikildiği yerin Eba Eyüp'ün yıkandığı mevki olduğunu ifade etmişti. Şimdi Eyüp türbesinin hacet penceresi karşısında etrafı demir parmaklıkla çevrilmiş olan yer bu mevkidir. Çınarlar da burada büyüyerek birbirini kucaklamış iki heykel halinde hâlâ durmaktadır.

Eyüp Sultan'ın kabri, Ak Şemsettin tarafından belli edildikten sonra Fatih, üzerine hemen bir türbe ve türbenin kible tarafına da bir cami yaptırmıştır. Hem türbe, hem de cami, muhtelif zamanlarda padişahların emriyle tamir ettirilmiştir, 1724 (Hicrî 1136) tarihinde İstanbul'un büyük camilerinde ramazan aylarında mahya kurulması için ferman çıktığı sırada Eyüp Camisi'nin minareleri kısa ve aralarında mahya kurulması imkânsız olduğundan eski minareler yıktırılmış, yerlerine yeniden ikişer şerefeli minareler yaptırılmıştır. Deniz cihetindeki minareye 1823 (Hicrî 1238) tarihinde yıldırım düştüğünden, bu minarenin üst şerefesinden yukarı kısmı tamir edilmiştir. "Nakşi Kadem-i Nebevi" Birinci Mahmut'un emriyle saraydan türbeye nakl olunmuştur. Türbenin büyük kapısı yanındaki cüzhane, Genç Osman'ın annesi, dış avludaki şadırvan Sadrazam Halil Paşazade İbrahim Paşa tarafından yaptırılmıştır.

1797 (Hicrî 1213) senesinde Eyüp Camisi, yalnız minareleri bırakılmak suretiyle yıktırılmış, yerine bugünkü bina kurulmuştur. Üçüncü Selim padişah olduktan sonra türbeyi tamir ettirmiş, pirinçten pencere parmaklıkları ve kabrin etrafına gümüşten şebeke yaptırmış, avizeleri yenilemiştir. Merkadin baş ve ayak taraflarındaki gümüş şamdanları Sultan İbrahim koydurmuştur. İkinci Mahmut'un saltanat devrinde 1819 (Hicrî 1233) senesinde türbe tekrar tamir ettirilmiş, merkadin örtüsü bir daha yenilenmiştir. Bütün bunlar eski padişahların ve devlet adamlarının Eyüp Sultan'a verdikleri ehemmiyetin derecesini pekiyi gösterir. Hususiyle Osmanlı padişahlarının Eyüp türbesinde kılıç kuşanmaları ve bu geleneğin saltanat devrinin sonuna kadar yaşaması, Osmanlı ailesinin Eyüp Sultan'ın ruhundan daima yardım beklediklerinin delilidir. İstanbul'da ölen devlet adamlarından, saray mensuplarından, hatta zengin şehirlilerden çoğu cenazelerinin Eyüp Sultan türbesi civarına gömülmesini istemişlerdir. Çünkü Eyüp Sultan Camisi minarelerinde okunan ezan sesinin işitildiği yerlerde gömülü olan Müslümanların kabir azabından kurtulacakları inancı halk arasında kuvvetle yerleşmiştir.

İstanbul'da yaşayan ve Türkiye'nin başka yerlerinden bir müddet için İstanbul'a gelen herkes Mutlaka Eyüp Sultan Türbesi'ni ziyaret etmiştir. Türbeler kapatıldıktan sonra bile hacet penceresi önünde dua etmek suretiyle Eyüp Sultan'ı dışarıdan ziyaret edenlerin sayısı çoktur. Her isteyen istediği zaman ziyarette bulunabilir. Ancak Arabi aylarının ilk Cuma günleri, kadir ve arife gün ve geceleri ziyaretçiler artar. Erkek ve kadın, genç ve yaşlı birçok kimse ziyaret için 'adeta birbiriyle didişir.

Arabi aylarının ilk Cuma günü öğle namazı vaktinde ziyaretçiler cami avlusunda toplanırlar. Muratları olanlar kendilerine ait ufak tefek eşyayı müezzinlere verirler. Müezzinler bu eşyayı alıp minareye çıkarlar. Cuma selâsı verilirken her birini minarelerin şerefelerinden sarkıtır, selâ bittikten sonra bunları sahiplerine geri verirler. Cuma selâsı verilirken caminin iç avlusundaki büyük çınarları çevreleyen demir parmaklığın dört köşesinde bulunan muslukları, işleri ters gidenler ve kısmeti bağlı kızlar açar ve suyu akar bırakarak geçer, arkadan gelen kimse musluğu önce kapar, sonra yeniden açarak suyu akar bir halde bırakır.

Eyüp Sultan'ı ziyaret belli başlı bir usule tâbi gibidir. Ziyaretçi methal koridorunu sessizce geçtikten sonra türbenin dış kapısına gelir, türbeye girdikten sonra merkadin (mezarın) ayakucunda dua eder, gümüş şebekenin etrafını üç defa saygı ile dolaşır. Çocuklara merkadin ayakucundaki atlas etek üç defa öptürülür. Ziyaretin sonunda türbenin iç kapısı yanında rahle önünde Kuran okuyan türbedara çocukların okutturulması, tespihten geçirilmesi ve tütsü alınması 'adettir. Merkadin bulunduğu asıl türbeden çıkılırken merkade dönülmüş olduğu halde geri geri yürünür ve kapıdan çıkılmaksızın merkede arka çevrilmez. Merkadin ayakucundaki kuyudan içilen su kalp hastalığının devası telâkki edilir. Eyüp Sultan'ın çocukları çok sevdiğine halk tamamıyla inanmıştır. Onun için ana ve babalar senede birkaç defa çocuklarıyla beraber Eyüp Sultan'ı ziyaret ederler. Sünnet ettirilecek, mektebe başlatılacak çocuklar, hatta yeni işe girecek delikanlılar her halde Eyüp Sultan Türbesi'ne götürülür. Sinir hastaları, gebe kadınlar da Eyüp Sultan'ı ziyaretten medet umarlar. Çocuğu olmayan ve çocuk düşüren kadınlar, Eyüp türbedarından okunmuş pamuk ipliği alarak bellerine bağlarlar. Eyüp Camisi avlusundan geçenler üç ihlâs bir Fâtihâ okuyarak Zeydoğlu Halit'in ruhuna hediye etmeyi vazife bilirler. Ziyaretçiler, caminin dış avlusunda güvercinlere yem serpmekten ziyareti tamamlanmış saymazlar. Eyüp Sultan'a Kuran, seccade, halı, tespih, yazı levhası, Mushaf gibi şeyler adanır. İstekleri gerçekleşenler adıklarını yerine getirirler. Hâsılı Eyüp Sultan Türbesi, İstanbul'da ziyaret edilecek yerlerin başında gelir.

ANTALYA'DA KÜLTÜR VE FOLKLORÜN İZLERİ

(Mustafa AKBABA eski Antalya'yı anlatmaya devam ediyor.)

Yenikapı'lı çocukların hemen hepsinin Dumlupınar İlkokulu'nda okuduğundan bahis etmiştik. Bizim okuduğumuz yıllarda (50'li yılların ikinci yarısı) Başöğretmenimiz Refik Bey idi. O yılların birinde emekliye ayrılıp yerine okulun öğretmenlerinden Kadri Bey (Önal) başöğretmen olarak göreve getirildi.

Okulun bayan öğretmenleri; Naciye Hocanım, Bahriye Hocanım, Zahide hocanım (Gökhan), Mukadder Hocanım (Tuğ) idi. Bahriye Hocanım'ın başı kapalı idi. Görevini başı bağlı olarak ifâ ederdi.

Benim öğretmenim olan Orhan Bey (Günertem) ve Kemal bey de diğer erkek öğretmenlerimizdendi. Refik Bey nerede oturuyordu bilemiyorum ama kemal Bey dışında adını andığımız hocalarımızın hepsi Yenikapı'da ikâmet etmekte idiler. Hepsinin evlerini bilirdik. Kemal Bey, hatırladığım kadarıyla Memurevleri'nde oturuyordu. Okula bisikletle gelip giderdi. Sarışındı ve İngilizce bilirdi. Onun için lâkabı 'İngiliz Kemal' idi. Keman çalmasını da bilirdi. Bir yıl, İngilizce öğrenmek isteyen talebelere okulda ücreti mukâbil kurs düzenlemişti. İngilizce ile ilk defa onunla tanışmıştık.

Aradan çok uzun yıllar geçti. Soyadını hatırlayamadığım hocalarımızın ruhaniyetinden af ve hepsine Cenab-ı Allah'tan rahmet diliyorum. Mekânları Cennet olsun.

(devam edecek)

